कक्षा ४ को मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तक २०४९ को आन्तरिक र बाह्य विषेशताका आधारमा अध्ययन

१९०

शोधार्थी

रोमनश्रेष्ठ

क्याम्पस क्रमाङ्कन शैक्षिक वर्ष (११०) २०७२-०७३

त्रि वि दर्ता क्रमाङ्कन :९-२-७०६-१६-२००९

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्कन र वर्ष :२१८००१९ (२०७३)

नेपाली भाषा शिक्षाविषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका निमित्त प्रस्तुत शोध प्रस्ताव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली शिक्षाविभाग

इटहरी, सुनसरी

२०७७/२०२०

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षा शास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत एमएड दोस्रो वर्षको रोमन श्रोष्ठले नेपाशि ५८९ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत **कक्षा ४ को मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तक २०४९ को बाह्य र आन्तरिक विषेशताका आधारमा अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित तहका निमित्त उपयुक्त भएकाले आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मदनराज बराल
शोध निर्देशक
नेपाली शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस
इटहरी, सुनसरी
वि.सं. २०७६

प्रतिबद्धता पत्र

म शोधार्थी रोमन श्रेष्ठ यो प्रतिबद्धता जाहेर गर्दछु । यो शोधपत्र कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यदी त्यसरी कहीँ कतैबाट हुबहु नक्कल गरेको प्रमाणित भएमा त्यसबाट आउने सबै खालका परिमाणहरुको सामाना गर्ने प्रतिबद्धता गर्दछु । कुनै स्रष्टाका सामग्री हुबहु सारेको स्थानमा गर्ने टिप्पणीको प्रयोग गरिएको छ । तसर्थ यो शोधपत्र नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

मिति

....

वि.सं. शोधार्थी

इ.सं. रोमन श्रेष्ठ

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी, सुनसरी शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड) द्धितीय वर्षको (नेपा.शि ५९८) पाठ्यांशको परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको हो । **कक्षा ४ कोमेरो नेपाली पाठ्यपुस्तक (२०४९) को आन्तरिक र बाह्य विषेशताका आधारमा भाषा अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरो श्रद्धेय गुरु मदनराज बरालको प्राज्ञिक निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । अत्यन्त व्यस्तताको प्रवाह नगरी र आफ्नो शुक्ष्म समयलाई मिलाएर मार्गदर्शन गरी यस शोधपत्रको प्रारम्भदेखि अन्तिम चरणसम्म आवश्यक प्रेरणा, महत्त्वपूर्ण सुझाव, सल्लाह, विधि र मार्गनिर्देशन प्रदान गर्नु भएकोमा म उहाँप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्न उत्साहवर्द्धक हौसला तथा आवश्यक सल्लाह मार्गदर्शन दिनुहुने शिक्षाशास्त्र सङ्काय, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरीका विभागीय प्रमुख श्रद्धेय गुरु टोलनाथ काफ्ले तथा नेपाली विभागका विभागीय प्रमुख मदनराज बराल तथा आदरणीय गुरु नवीनकुमार शर्मा र तीर्थराज भट्टराई साथै अन्य आदरणीय गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यस शोधकार्यलाई पूर्ण गराउन हरेक क्षणमा आफ्नो व्यस्तताको बावजुद मार्गदर्शन, हैसला, सल्लाह र सुझाव दिनुहुने आदरणीय दाजु ओमकुमार श्रेष्ठप्रति आभार प्रकट गर्दछु । साथै यस शोधपत्रको प्रारम्भिक चरणदेखि अन्त्यसम्म सहयोग गर्ने श्रीमती शोभा श्रेष्ठलाई विषेश धन्यवात दिन चाहान्छु । त्यसैगरी अतुलनीय प्रेरणा, हैसला र जन्मदेखि यस अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउनुहुने आदरणीय बुबा चेतेन्द्रकुमार श्रेष्ठ आमा हरिमाया श्रेष्ठलाई विषेश धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई पूर्णता दिन प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरूलाई धन्यवाद दिँदै प्रस्तुत शोधपत्र समुचित मूल्याङ्कनका लागि जनता बहुमुखी क्याम्पस, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभागसमक्ष पेश गर्दछु

शोधार्थी

रोमनश्रेष्ठ
नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता
बहुमुखी क्याम्पस
इटहरी, सुनसरी

बिषयसूची

पृष्ठ

अध्याय(एक) : शोध परिचय

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ सकस्या कथन २

१.३ अध्ययनको उद्देश्य २

१.४ अध्ययनको औचित्य तथा महत्त्व ३

१.५ पूर्वकार्यको समीक्षा ४

१.६ अध्ययन विधि ७

१.६.१ जनसङ्ख्या ७

१.६.२ नमुना छनोट ८

१.६.३ तथ्याङ्क व्याख्या विश्लेषण ८

१.७ अध्ययनको सीमाङ्कन ८

१.७ अध्ययनको रूपरेखा ९

अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा १०

२.२ पूर्वकार्यको उपयोगिता १४

२.३ सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना १६

अध्याय तीन : अध्ययनको विधि प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको संरचना २०
३.२ जनसङ्ख्या २१
३.३ नमुना छनोट र प्रक्रिया २१
३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन २२
३.४.१ प्राथमिक स्रोत २२
३.४.२ द्वितीयक स्रोत २२
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया २३
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया २३

अध्याय चार : व्याख्या विश्लेषण

४.१ भाषापाठ्पुस्तकको परिचय २४
४.२ पाठ्यपुस्तकको मुख्य विषेशता २६
४.३ पाठ्यपुस्तकको बाह्य र आन्तरिक विशेषताका आधारमा अध्ययन २८
४.३.१ आन्तरिक वा शैक्षिक आधारहरू २९
४.३.१.१ विषयवस्तु/पाठ्यवस्तु २९
४.२.१.२ विधा र प्रस्तुति ३२

४.२.१.२.१ कथा ३४

४.२.१.२.२ कविता ३४

४.२.१.२.३ रुपक ३५

४.२.१.३ भाषा ३६

४.२.१.४ नमुना अभ्यास ३८

४.२.१.५ चित्र ४२

४.२.१.५.१ कथा ४३

४.२.१.५.२ कविता ४३

४.२.१.६ भूमिका तथा निर्देशन ४४

४.२.२ बाह्य वा भौतिक पक्ष ४५

४.२.२.१ आवरण पृष्ठ ४५

४.२.२.२ आकार ४६

४.२.२.३ छपाइ ४७

४.२.२.४ अक्षरको आकार ४७

४.२.२.५ कागज ४८

४.२.२.६ बँधाइ ४८

४.२.२.७ मूल्य ४९

४.२.२.८ सुलभता ४९

४.२.२.९ विषय सूचि ५०

४.२.२.९.१ कथा ५०

४.२.२.९.२ कविता ५१

४.२.२.९.३ चिठी निवेदन ५१

४.२.२.९.४ प्रबन्ध ५१

४.२.२.९.५ संवाद ५१

४.३ भाषिक सीपका आधारमा पाठ्यपुस्तकको अध्ययन ५२

४.३.१ सुनाइ ५२

४.३.२ बोलाइ ५४

४.३.३ पढाइ ५५

४.३.४ लेखाइ ५६

अध्याय पाँच : निष्कर्ष तथा सुझाव

५.१. निष्कर्ष तथा सुझाव ५८

५.१.१ निष्कर्ष ५९

५.१.२ सुझावहरू ६१

५.२ शैक्षिक प्रयोजन ६४

५.३ भावी अनुसन्धानका सम्भाव्य शीर्षकहरू ६५

सङ्क्षेपीकरण

वि.सं.	: विक्रम संवत
इ.सं.	: इस्वी संवत
प्रा.वि.	: प्राथामिक विद्यालय
नि.मा.वि.	: निम्न माद्यमिक विद्यालय
मा.वि.	: माद्यमिक विद्यालय
एस.एल.सी	: स्कुल लिभिङग सर्टिफिकेट
पा.वि.के.	: पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
डा.	: डाक्टर
त्रि.वि	: त्रिभुवन विश्वविद्यालय
सु.बो.प.ले.	: सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ
पृ.	: पृष्ठ
क्र.सं.	: क्रम सङ्ख्या

शोधसार

शोध शीर्षक : कक्षा चारको मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तुक २०४९ को आन्तरिक तथा बाह्य विषेशताका आधारमा भाषा अध्ययन

शोध निर्देशक : मदनराज बराल

क्याम्पस विभाग : जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी, सुनसरी, नेपाली शिक्षा विभाग

शैक्षिक वर्ष : २०७२/०७३

पृष्ठ सङ्ख्या : ६५

अध्याय सङ्ख्या : पाँच

समस्या कथन : प्रस्तुत अध्ययन निम्नलिखित समस्यामा केन्द्रित रहेको छ :

क) कक्षा ४ को मेरो नेपाली पाठ्यपुस्तक (२०४९) को बाह्य विशेषताका आधारमा कस्तो छ ?

ख) उक्त पाठ्यपुस्तक आन्तरिक विशेषताका आधारमा कस्तो छ ?

उद्देश्य : प्रस्तुत अध्ययनको उद्देश्य निम्नअनुसार रहेको छ :

क) कक्षा ४ को मेरमे नेपाली पाठ्यपुस्तक (२०४९) को बाह्य विशेषताका आधारमा अध्ययन गर्नु,

ख) उक्त पाठ्यपुस्तकका आन्तरिक विशेषताका आधारमा अध्ययन गर्नु,

शोधविधि :प्रस्तुत अध्ययनका निम्ति पुस्तकालयीय स्रोतबाट सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । यसमा पाठ्यपुस्तकको विश्लेषणको निम्ति वर्णनात्मक र व्याख्यात्मक विधिको प्रयोग गएिको छ । यो अध्ययनबाट पाठ्यपुस्तकको गुण पत्ता लगाइने हुनाले गुणात्मक प्रकृतिको रहेको छ ।

निष्कर्ष : प्रस्तुत शोधपत्रमा पाठ्यपुस्तकमा हुनु पर्ने आन्तरिक र बाह्य विषशताका आधारमा नेपाल सरकार, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र भक्तपुरद्वारा (२०७५) मा प्रकाशित **कक्षा ४ को मेरो नेपाली**

पाठ्यपुस्तक (२०४९) आन्तरिक र बाह्य विशेषताका आधारमा भाषा अध्ययन गरिएको छ । पाठ्यपुस्तकका आन्तरिक रुपमा कस्तो तथा के के विषयको समावेश कसरी गर्दा विद्यार्थी तथा शिक्षक लगायत सरोकारवालालाई प्रभावकारी बन्न वा बनाउन सकिन्छ भन्ने बिषयमा सल्लाह तथा सुझाव गराइएको छ । साथै पाठ्यपुस्तकको बाह्य रुपका आधारमा कस्तो वा केके, कसरी, कुन सामग्रीको समावेश गरिँदा सरोकारवालालाई प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ भन्ने सल्लाह एवम सुझावसमेत समावेश गरिएको छ । त्यसैगरी उक्त पाठ्यपुस्तकका नीति निर्माता र कार्यन्वयन पक्षलाईसमेत उपयोगी बनेको छ । समसामयिक विषयवस्तुलाई कसरी समावेश गर्दा व्यावहारिक, उपयुक्त एवम् प्रभाकारी बनेर निश्चित उद्येश्यमा पुग्न सकिन्छ भनी आन्तरिक विषेशताका आधारमा अध्ययन गरिएको छ ।